Στην Ελλάδα, που ανήκε στον τύπο του χρηματιστικού καπιταλισμού της καταναλωτικής έκρηξης καθοδηγούμενης από

Από την αδυναμία ρύθμισης του χρηματιστικού

ΣΤΟ κείμενο που ακολουθεί η σημερινή κρίση στην ευρωζώνη ερμηνεύεται ως το πιο πρόσφατο επεισόδιο της κρίσης του χρηματιστικού καπιταλισμού. Τα κύρια χαρακτηριστικά του **«χρηματιστικού καπιταλισμού»** είναι η **απορρύθμιση των εθνικών και διεθνών αγαθών, της εργασίας και των χρηματοπιστωτικών αγορών**, η **αναδιανομή** του εισοδήματος εις βάρος των χαμηλών μισθών και οι αυξανόμενες **ανισορροπίες** στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών σε παγκόσμιο και σε περιφερειακό επίπεδο.

Η κρίση του χρηματιστικού καπιταλισμού στην ευρωζώνη μπορεί να θεωρηθεί πιο επικίνδυνη από την κρίση που ξέσπασε στις ΗΠΑ με την κατάρρευση της αγοράς ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων στις ΗΠΑ το 2007 επειδή απειλεί άμεσα την ίδια την ύπαρξη του ευρώ λόγω δύο μεγάλων ελλείψεων που υπάρχουν στο αρχιτεκτονικό οικοδόμημα της ευρωπαϊκής νομισματικής ένωσης και στη στρατηγική της ευρωπαϊκής οικονομικής πολιτικής:

Πρώτον, η ρητή εγγύηση του δημόσιου χρέους των χωρών-μελών από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) εξαιρείται από τις συνθήκες και τους κανονισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης και

δεύτερον, οι σταθερές και βιώσιμες δημοσιονομικές μεταβιβάσεις μεταξύ των χωρών-μελών έχουν επίσης αποκλειστεί από τις συνθήκες, έτσι ώστε το δημόσιο χρέος μιας χώρας-μέλους δεν είναι εγγυημένο από την κοινότητα των κυβερνήσεων των χωρών-μελών στο σύνολό της.

Του **Eckhard Hein***

Επίσης, επειδή **δεν έχουν υπάρξει αποτελεσματικοί μηχανισμοί για την πρόληψη της διόγκωσης των εξωτερικών μακροοικονομικών ανισορροπιών** μεταξύ των χωρών στην ευρωπεριοχή, οι ανισορροπίες αυτές συνεπάγονται αυξανόμενο χρέος στους εγχώριους τομείς του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών των ελλειμματικών χωρών. Κατά τη διάρκεια της κρίσης οι δύο αυτές θεσμικές ανεπάρκειες έγιναν ορατές και απαιτούσαν γρήγορες θεσμικές αλλαγές. Ωστόσο, αυτό δεν συνέβη επειδή οι φορείς χάραξης της ευρωπαϊκής οικονομικής πολιτικής, που κυριαρχούνται από τη χώρα με πλεονάσματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, δηλαδή τη Γερμανία, έχουν ερμηνεύσει την κρίση ως μια κρίση δημόσιου χρέους που προκλήθηκε από ανεύθυνες κυβερνήσεις στις χώρες που επηρεάστηκαν αρχικά από την κρίση. Η αντίδραση έχει ως εκ τούτου επιβάλει **πολιτικές λιτότητας στις χώρες που βρίσκονται υπό οικονομική κρίση**. Αυτή η αντίδραση **παρατείνει την κρίση** σε αυτές τις χώρες, **απειλεί να προκαλέσει νέα ύφεση στην ευρωπεριοχή στο σύνολό της** το 2012/13, **επιβάλλει πιέσεις αποπληθωριστικής στασιμότητας** στην ευρωπεριοχή **και** προκαλεί **κινδύνους για το ευρώ**, οδηγώντας το σε τελική **κατάρρευση**.

> ***Οι πολιτικές λιτότητας στις χώρες που βρίσκονται υπό οικονομική κρίση παρατείνουν την κρίση, απειλούν να προκαλέσουν νέα ύφεση στην ευρωπεριοχή στο σύνολό της, επιβάλλουν πιέσεις αποπληθωριστικής στασιμότητας και κίνδυνο κατάρρευσης για το ευρώ***

Ανακατανομή εισοδήματος σε βάρος των χαμηλών μισθών

Ο χρηματιστικός καπιταλισμός συμβάλλει στην ανακατανομή του εισοδήματος εις βάρος των χαμηλών μισθών μέσω τριών καναλιών.

Πρώτον, η τομεακή σύνθεση της οικονομίας λειτουργεί προς όφελος των χρηματοοικονομικών εταιριών που αποκομίζουν υψηλά μερίδια κέρδους και εις βάρος του μη χρηματοπιστωτικού εταιρικού τομέα και του δημόσιου τομέα που έχουν μειωμένα ή μηδενικά μερίδια κέρδους.

Δεύτερον, υπάρχει γενική τάση αύξησης των γενικών εξόδων καθώς και των αξιώσεων του κέρδους.

Τρίτον, η διαπραγματευτική δύναμη των εργαζομένων και των συνδικάτων αποδυναμώνεται εξαιτίας του προσανατολισμού της αξίας προς τους μετόχους και της βραχυπρόθεσμης επιδίωξης του κέρδους από τη διοίκηση, αυξάνοντας τη σημασία του χρηματοπιστωτικού τομέα με αδύναμα συνδικάτα σε σχέση με τον μη χρηματοπιστωτικό και τον κρατικό τομέα με ισχυρότερες συνδικαλιστικές οργανώσεις, που είναι η επίπτωση της απελευθέρωσης και της παγκοσμιοποίησης του χρηματιστικού κεφαλαίου και του εμπορίου, της απορρύθμισης της αγοράς εργασίας και της συρρίκνωσης ή της πλήρους εγκατάλειψης των κυβερνητικών πολιτικών για τη διαχείριση της ζήτησης.

Το αποτέλεσμα είναι η τάση της πτώσης του μεριδίου του εισοδήματος της εργασίας και της αύξησης της ανισότητας των προσωπικών/οικιακών εισοδημάτων.

Το μερίδιο του εισοδήματος της εργασίας εμφανίζει πτωτική τάση σε κάθε μία από τις χώρες από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 μέχρι το 2007, το έτος πριν από τη Μεγάλη Κάμψη.

Οι τρεις τύποι του καπιταλισμού που τροφοδοτούν αυξανόμενες ανισορροπίες του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών

Στο πλαίσιο της αύξησης της ανισότητας στην κατανομή του προσωπικού εισοδήματος σε πολλές χώρες και της πτώσης του μεριδίου του εισοδήματος της εργασίας σε όλες τις χώρες στην εποχή του χρηματιστικού καπιταλισμού ή της «χρηματιστικοποίησης», τρεις διαφορετικοί τύποι καπιταλισμού έχουν αναπτυχθεί, οι οποίοι είναι συμπληρωματικοί και τροφοδοτούν τις αυξανόμενες ανισορροπίες του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών στην ευρωζώνη από την εποχή της ίδρυσής της. Αυτοί είναι οι εξής:

(α) η καταναλωτική έκρηξη καθοδηγούμενη από το χρέος,

(β) ο μερκαντιλισμός, και

(γ) η εγχώρια καθοδηγούμενη ζήτηση.

Στον τύπο της καταναλωτικής έκρηξης καθοδηγούμενης από το χρέος, η καταναλώσα της ζήτησης μέσω της χρηματοδότησης χρέους είναι αυτή που επιτρέπει την άνθηση της συνολικής ζήτησης και την υλοποίηση της αύξησης των κερδών στο πλαίσιο της αναδιανομής του εισοδήματος εις βάρος των χαμηλών εισοδημάτων της εργασίας και τη στασιμότητα στις πραγματικές επενδύσεις, που είναι ένα άλλο χαρακτηριστικό του χρηματιστικού καπιταλισμού. Στον τύπο του **μερκαντιλισμού**, τα εξαγωγικά πλεονάσματα είναι αυτά που σταθεροποιούν τη συνολική ζήτηση και φροντίζουν για την πραγματοποίηση των κερδών. Ο τρίτος τύπος, η **εγχώρια καθοδηγούμενη ζήτηση**, δεν μπορεί να στηριχθεί ούτε σε πλεονάσματα εξαγωγών, κάτι το οποίο την ξεχωρίζει από τον δεύτερο τύπο, ούτε σε άνθηση της κατανάλωσης χρηματοδοτούμενη από το χρέος, κάτι το οποίο την ξεχωρίζει από τον πρώτο τύπο.

Πλασματική αύξηση πλούτου

Την περίοδο από το 1999 μέχρι το 2007 ο τύπος του χρηματιστικού καπιταλισμού της καταναλωτικής έκρηξης καθοδηγούμενης από το χρέος μπορεί να εντοπιστεί στην **Ελλάδα**, την **Ιρλανδία** και την **Ισπανία**. Όλες αυτές οι οικονομίες σημείωσαν σημαντικές **αυξήσεις στις τιμές των οικιστικών ακινήτων** και/ή στις αναλογίες πλούτου-εισοδήματος για την περίοδο που εξετάσαμε. Αυτή η **πλασματική αύξηση του πλούτου**, μαζί με την απελευθέρωση των χρηματοοικονομικών αγορών και την εξασθένηση των συνθηκών της πιστοληπτικής ικανότητας, συνέβαλε στην αύξηση της καταναλωτικής ζήτησης. Καταγράφηκαν σχετικά υψηλοί ρυθμοί αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ, σε σύγκριση με τις μερκαντιλιστικές χώρες, αλλά αρνητικές χρηματοοικονομικές ισορροπίες (ως ποσοστό του ονομαστικού ΑΕΠ) στον τομέα των νοικοκυριών, και έτσι η αύξηση του ιδιωτικού χρέους των νοικοκυριών ήταν η συνέπεια. Αυτό μεταφράζεται επίσης σε αρνητικούς ισολογισμούς του ιδιωτικού τομέα στο σύνολό του – με τον επιχειρηματικό τομέα να έχει πλεόνασμα σε όλες τις χώρες αυτής της ομάδας, εκτός από την Ισπανία. Ο δημόσιος τομέας συνέβαλε στον αρνητικό εγχώριο χρηματοοικονομικό ισολογισμό στην Ελλάδα, αλλά όχι στην Ιρλανδία ούτε στην Ισπανία. Δεδομένου ότι οι συνολικές εγχώριες δαπάνες ξεπερνούσαν το εθνικό εισόδημα, οι χώρες αυτές έπρεπε να τρέξουν ελλείμματα στα ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών. Συγκεκριμένα, η Ελλάδα και η Ισπανία έπρεπε να βασιστούν στην εισροή ξένων χρηματοοικονομικών πόρων. Η ισχυρή αύξηση της εγχώριας ζήτησης στις χώρες που λειτουργούσε ο τύπος της καταναλωτικής έκρηξης καθοδηγούμενης από το χρέος συνοδεύτηκε από αρνητικές συνεισφορές στην ανάπτυξη του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών στις χώρες αυτές, με εξαίρεση την Ιρλανδία, όπου η συμβολή της εξωτερικής ανάπτυξης ήταν επίσης θετική. Για τις χώρες αυτές, η αύξηση του κόστους εργασίας πάνω από τα αντίστοιχα επίπεδα αύξησης στην υπόλοιπη ευρωζώνη και του πληθωρισμού, και συνεπώς η **απώλεια της ανταγωνιστικότητας των εγχώριων παραγωγών**, συνέβαλε στα ελλείμματα στο ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών και στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών.

Μερκαντιλισμός

Στον αντίποδα των οικονομιών στην ευρωζώνη με βάση τον τύπο της καταναλωτικής έκρηξης καθοδηγούμενης από το χρέος, ήταν οι μερκαντιλιστικές οικονομίες, που καθοδηγούνταν από τις εξαγωγές. Αυτή η ομάδα αποτελείται από την Αυστρία, το Βέλγιο, τη Γερμανία, τις Κάτω Χώρες και τη Φινλανδία. Αυτές οι οικονομίες χαρακτηρίζονταν από πλεονάσματα στο ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών και στα ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών, πράγμα που σημαίνει ότι οι χρηματοοικονομικοί ισολογισμοί των αντίστοιχων εξωτερικών τομέων είχαν έλλειμμα. Αν και ορισμένες από αυτές τις χώρες (Βέλγιο, Κάτω Χώρες, Φινλανδία) είχαν δει σημαντική αύξηση στις αναλογίες πλούτου-εισοδήματος και/ή στις τιμές των κατοικιών, ενώ δεν συνέβη σε κάποιες άλλες χώρες (Αυστρία, Γερμανία), οι χρηματοοικονομικοί ισολογισμοί των νοικοκυριών παρέμειναν σε πλεονασματική κατάσταση, με την εξαίρεση της Φινλανδίας.

Επίσης, στις χώρες που ανήκουν σε αυτό το σύμπλεγμα, οι χρηματοοικονομικοί ισολογισμοί του ιδιωτικού τομέα ήταν δυναμικά θετικοί. Ωστόσο, αυτό το μοντέλο είχε ένα τίμημα: η αύξηση του ΑΕΠ στις μερκαντιλιστικές χώρες παρέμεινε κάτω από τα επίπεδα αύξησης του ΑΕΠ στις χώρες με καταναλωτική έκρηξη καθοδηγούμενη από το χρέος, και στην πιο κλειστή μεγάλη οικονομία, αυτή της Γερμανίας, η απόδοση του ΑΕΠ ήταν ακόμη χειρότερη από ό,τι στις μικρότερες οικονομίες της Αυστρίας, της Φινλανδίας, του Βελγίου και της Ολλανδίας.

Εγχώρια ζήτηση

Κατά την περίοδο πριν από τη Μεγάλη Ύφεση, η Γαλλία, η Ιταλία και η Πορτογαλία δεν μπορούσαν να θεωρηθούν ότι ήταν οικονομίες που βασίζονταν στο μοντέλο της έκρηξης της κατανάλωσης καθοδηγούμενης από το χρέος ούτε μερκαντιλιστικές οικονομίες καθοδηγούμενες από τις εξαγωγές. Η ανάπτυξη ήταν μάλλον προϊόν της εγχώριας ζήτησης. Τα ίδια χαρακτηριστικά ισχύουν και για τις 11 χώρες της ΕΕ των 12 ως σύνολο. Αν και η Γαλλία και η Ιταλία είδαν σημαντική αύξηση στις αναλογίες καθαρού πλούτου-εισοδήματος και στις τιμές των κατοικιών, ενώ αυτό δεν συνέβη στην Πορτογαλία, οι χρηματοοικονομικοί ισολογισμοί των νοικοκυριών παρέμειναν θετικοί στις τρεις χώρες. Ο επιχειρηματικός τομέας είχε **αρνητικούς ισολογισμούς** σε αυτές τις χώρες και, σε συνδυασμό με τους αρνητικούς ισολογισμούς στον δημόσιο τομέα, αυτό σήμαινε **σημαντικά ελλείμματα στα ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών** στην Πορτογαλία, ενώ στη Γαλλία και την Ιταλία τα ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών ήταν σχεδόν ισοσκελισμένα κατά μέσο όρο για τη διάρκεια της περιόδου που εξετάζουμε.

Η ανάπτυξη στις χώρες αυτές προήλθε από την εγχώρια ζήτηση και η συνεισφορά των καθαρών εξαγωγών στην ανάπτυξη παρέμεινε κοντά στο μηδέν στις περιπτώσεις της Ιταλίας και της Πορτογαλίας ή κινήθηκε σε αρνητικό έδαφος στην περίπτωση της Γαλλίας. Οι καθαρές εξαγωγές παρέμειναν θετικές για τη Γαλλία και την Ιταλία, αλλά ήταν εξαιρετικά αρνητικές για την Πορτογαλία.

Όταν η Μεγάλη Κάμψη έπληξε τις ευρωπαϊκές οικονομίες το 2008/09, οι τρεις τύποι του χρηματιστικού καπιταλισμού που αναφέραμε επηρεάστηκαν σε αξιοσημείωτο βαθμό και το πραγματικό ΑΕΠ μειώθηκε σε όλες τις χώρες. Σε μερικές από αυτές, μάλιστα, η μείωση του ΑΕΠ ήταν σημαντική.

Κατά τη διάρκεια της κρίσης τα δημοσιονομικά ελλείμματα διογκώθηκαν προκειμένου να σταθεροποιηθεί ο ιδιωτικός τομέας της οικονομίας και οι αναλογίες του ακαθάριστου δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ σημείωσαν ανοδική πορεία.

Αυτές οι εμπειρικές εξελίξεις φαίνεται να είναι ένας από τους λόγους για τους οποίους η τρέχουσα ευρωκρίση θεωρείται κρίση χρέους και ελλειμμάτων από πολλούς παρατηρητές – πάνω απ' όλα από τους κυρίαρχους φορείς χάραξης οικονομικής πολιτικής στη Γερμανία, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο.

Τα υψηλά επιτόκια χρέους και τα έκτακτα μέτρα

Αν και τα mainstream οικονομικά και οι συζητήσεις που διεξάγονται για την οικονομική πολιτική βλέπουν τα υψηλά και αυξανόμενα επίπεδα κρατικού χρέους ως την κύρια αιτία για την κρίση και θεωρούν την αποτυχία του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης να συγκρατήσει τα δημοσιονομικά ελλείμματα και το δημόσιο χρέος ως το πιο σημαντικό πρόβλημα που πρέπει να αντιμετωπιστεί στην ευρωπεριοχή, έχουν ληφθεί μερικά σημαντικά έκτακτα μέτρα για τη σταθεροποίηση των χρηματοπιστωτικών αγορών και την πρόληψη των κρατικών χρεοκοπιών.

Αυτά είναι:

Πρώτον, η σύσταση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF), καθώς και του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Χρηματοπιστωτικής Σταθεροποίησης (EFSM) και, τέλος, του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ESM).

Δεύτερον, η δυνατότητα των εργαλείων σταθεροποίησης να χρηματοδοτούν την ανακεφαλαιοποίηση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων μέσω δανείων προς τις κυβερνήσεις και να μπορούν να παρεμβαίνουν στις δευτερογενείς αγορές κρατικών ομολόγων κάτω από ορισμένους όρους.

Τρίτον, η δυνατότητα παρεμβάσεων της ΕΚΤ στις δευτερογενείς αγορές κρατικών ομολόγων.

Παρά ταύτα, τα μέτρα αυτά δεν ήταν αρκετά για να δώσουν λύση στις σοβαρές θεσμικές ανεπάρκειες της ευρωζώνης. Επιπλέον, τα μέτρα διάσωσης για τις χώρες-μέλη που αντιμετωπίζουν προβλήματα έχουν συνδυαστεί με τις **απαιτήσεις της περιοριστικής δημοσιονομικής και μισθολογικής πολιτικής** ως προϋπόθεση για την πρόσβαση στα πακέτα διάσωσης που αναφέρονται παραπάνω, με ένα αυστηρότερο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης, ένα νέο «Σύμφωνο Euro Plus», καθώς και ένα νέο «δημοσιονομικό σύμφωνο».

** Ο Eckhard Hein είναι καθηγητής Οικονομικών στη Σχολή Οικονομικών και Δικαίου του Βερολίνου. Το παρόν άρθρο αποτελεί μέρος μιας πρόσφατης μελέτης του για το Ινστιτούτο Οικονομικών Levy με τον τίτλο «Η κρίση του χρηματιστικού καπιταλισμού στην ευρωζώνη, ελλείψεις στην αρχιτεκτονική της οικονομικής πολιτικής και πολιτικές αποπληθωριστικής στασιμότητας».*

το χρέος, τόσο ο ιδιωτικός όσο και ο δημόσιος τομέας έτρεχαν συνεχώς ελλείμματα μετά την εισαγωγή του ευρώ

καπιταλισμού προήλθε η κρίση στην ευρωζώνη

Στα ιδιωτικά ελλείμματα οι ρίζες της «έκρηξης»

Η εστίαση των Ευρωπαίων διαμορφωτών πολιτικής στα δημοσιονομικά ελλείμματα και το δημόσιο χρέος ως αιτίες της κρίσης όχι μόνο δεν αντιμετωπίζει τα δύο μεγάλα θεσμικά προβλήματα της ευρωπεριοχής που αναφέρθηκαν παραπάνω, αλλά δεν αντιμετωπίζει ούτε τα πραγματικά γεγονότα. Από τις χώρες που μαστίζονται από την κρίση, οι οικονομίες της Ιρλανδίας και της Ισπανίας, οι οποίες στηρίχθηκαν στον τύπο χρηματιστικού καπιταλισμού της καταναλωτικής έκρηξης καθοδηγούμενης από το χρέος, κατέγραψαν σημαντικά πλεονάσματα στους χρηματοοικονομικούς ισολογισμούς του δημόσιου τομέα και το ακαθάριστο δημόσιο χρέος προς το ΑΕΠ ήταν πολύ κάτω από το όριο του 60% της Συνθήκης και του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης. **Ο ιδιωτικός τομέας ήταν αυτός ο οποίος είχε τεράστια ελλείμματα**, τα οποία ισοσκελίστηκαν με μεγάλα πλεονάσματα του εξωτερικού τομέα, και ως εκ τούτου με ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών έναντι του υπόλοιπου κόσμου. Όταν χτύπησε η κρίση, οι ισολογισμοί του ιδιωτικού τομέα γρήγορα μετατράπηκαν σε πλεόνασμα και οι κυβερνήσεις που σταθεροποίησαν την οικονομία έπρεπε να αποδεχθούν δραματικές αυξήσεις στα ελλείμματα. Συνεπώς, τα δημοσιονομικά ελλείμματα που σημειώθηκαν κατά τη διάρκεια της κρίσης αποδείχθηκαν ότι είναι συνέπεια των μη βιώσιμων ισολογισμών του ιδιωτικού και εξωτερικού τομέα πριν από την κρίση, με δεδομένες εξαρχής τις δύο θεσμικές ελλείψεις στην ευρωζώνη.

Για τις δύο άλλες οικονομίες της ΕΕ των 12 που περιλαμβάνονται αυτή τη στιγμή στα πακέτα διάσωσης, την **Ελλάδα**, που ανήκε στον τύπο του **χρηματιστικού καπιταλισμού της καταναλωτικής έκρηξης καθοδηγούμενης από το χρέος**, και την Πορτογαλία, μια οικονομία που βασιζόταν πριν από την κρίση στην εγχώρια καθοδηγούμενη ζήτηση, τόσο ο ιδιωτικός τομέας όσο και ο δημόσιος τομέας έτρεχαν συνεχώς ελλείμματα μετά την εισαγωγή του ευρώ. Πριν από την κρίση, τα ελλείμματα θα έπρεπε να χρηματοδοτούνται από εισροές κεφαλαίων, και ως εκ τούτου από σημαντικά ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Κατά τη διάρκεια της χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης το κράτος παρενέβη και στις δύο χώρες για να αποτρέψει την κατάρρευση της οικονομίας όταν ο ιδιωτικός τομέας μείωσε τα ελλείμματα ή άρχισε να τρέχει και πάλι πλεονάσματα, οδηγώντας σε αύξηση των δημόσιων ελλειμμάτων.

Με βάση τη δεδομένη θεσμική αρχιτεκτονική του ευρωσυστήματος, η τρέχουσα κρίση έχει τις ρίζες της στα ιδιωτικά ελλείμματα και στις ανισορροπίες του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και δεν προκλήθηκε από υπερβολικά δημόσια ελλείμματα. Στις τέσσερις χώρες που αναφέρονται παραπάνω, οι ιδιωτικός τομέας έτεινε να ξοδεύει περισσότερα από το εισόδημά του. Αυτό σχετιζόταν με τα κρατικά πλεονάσματα (Ιρλανδία, Ισπανία) ή ενισχυόταν από κρατικά ελλείμματα (Πορτογαλία, Ελλάδα), που οδήγησαν σε πολύ υψηλά και συνεχώς αυξανόμενα ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών στις τέσσερις χώρες. Δεδομένου ότι το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών στην ευρωπεριοχή στο σύνολό του, καθώς επίσης και στην ΕΕ των 12 που εξετάζουμε εδώ, ήταν σχεδόν ισοσκελισμένο την περίοδο πριν από την κρίση, ο αντίποδας των σημερινών χωρών με ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών μπορεί να εντοπιστεί εντός της ευρωπεριοχής ή στην ΕΕ των 12, αντιστοίχως. Και αυτές δεν είναι άλλες από τις μερκαντιλιστικές χώρες, με τη Γερμανία να είναι, ως η μεγαλύτερη χώρα της ευρωζώνης, η πιο σημαντική.

> ***Με βάση τη δεδομένη θεσμική αρχιτεκτονική του ευρωσυστήματος η ανισορροπία δεν προκλήθηκε από τα υπερβολικά δημόσια ελλείμματα***

Από τη στιγμή που οι οικονομικές πολιτικές απαντήσεις για την κρίση δεν έχουν αντιμετωπίσει ούτε τις ελλείψεις στην αρχιτεκτονική οικονομική πολιτική της ευρωζώνης ούτε έχουν αναγνωρίσει σωστά τις πραγματικές αιτίες της κρίσης, δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι τα αποτελέσματα αυτών των πολιτικών ήταν μέχρι τώρα καταστροφικά. Έως το 2012, το πραγματικό ΑΕΠ της ΕΕ των 12 δεν έχει ακόμη επανέλθει στα επίπεδα που ήταν το 2007, δηλαδή πριν από την κρίση. Το ΑΕΠ της Φινλανδίας, της Ιταλίας, της Ισπανίας, της Πορτογαλίας, της Ιρλανδίας και, ιδίως, της Ελλάδας, βρίσκεται πολύ κάτω από τα επίπεδα που βρισκόταν πριν από το ξέσπασμα της κρίσης. Από αυτή την ομάδα, μόνο η Φινλανδία και η Ιρλανδία έχουν δει μια αύξηση των πραγματικών τάσεων του ΑΕΠ από το 2010, ενώ για τις άλλες χώρες το ΑΕΠ τους σχεδόν συνεχώς συρρικνώνεται ή παραμένει στάσιμο από την αρχή της κρίσης. Μόνο οι μερκαντιλιστικές οικονομίες έχουν αναρρώσει από τη Μεγάλη Κάμψη και έφτασαν τα επίπεδα του πραγματικού ΑΕΠ που υπήρχαν πριν από την κρίση είτε το 2010 (Βέλγιο) είτε το 2011 (Αυστρία, Γερμανία, Κάτω Χώρες).

Συνοψίζοντας, οι πολιτικές αποπληθωριστικής στασιμότητας στην ευρωπεριοχή από το 2010 είχαν ως αποτέλεσμα μαζικές απώλειες του πραγματικού ΑΕΠ (και συναφή αύξηση της ανεργίας και τις φτώχειας) στις πρώην οικονομίες με πρότυπο την καταναλωτική έκρηξη καθοδηγούμενη από το χρέος, καθώς και στην Πορτογαλία και την Ιταλία, που οφείλεται στην κατάρρευση της εγχώριας ζήτησης. Έχει υπάρξει σχετική βελτίωση στην ανταγωνιστικότητα των τιμών αυτών των χωρών λόγω αποπληθωριστικών εξελίξεων στους μισθούς, με εξαίρεση την Ιταλία. Έχουν υπάρξει κάποιες βελτιώσεις στο ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών, ωστόσο εξακολουθούν να υφίστανται σημαντικές ανισορροπίες στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών στη ευρωπεριοχή ως σύνολο. Έχουν προκύψει μειώσεις στις αναλογίες των δημοσιονομικών ελλειμμάτων προς το ΑΕΠ, αλλά από την άλλη μεριά η αναλογία του ακαθάριστου δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ ακολουθεί ανοδικές τάσεις σε όλες τις χώρες του πυρήνα της ευρωπεριοχής που εξετάζονται σε αυτή την εργασία. Επικρατούν επίμονες διαφορές στις αποδόσεις των κρατικών ομολόγων, υπάρχει κίνδυνος μιας περαιτέρω ύφεσης για την ευρωπεριοχή στο σύνολό της, και ένας αυξανόμενος κίνδυνος της οριστικής κατάρρευσης του ευρώ ως νομίσματος.

> ***Για να βγει το ευρώ από την κρίση απαιτείται ρύθμιση των αγορών, μείωση της ανισότητας στην κατανομή εισοδήματος και των ανισορροπιών στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών***

Για να βγει η ζώνη του ευρώ από την κρίση απαιτείται, αφενός, η αντιμετώπιση των μακροπρόθεσμων εξελίξεων του χρηματιστικού καπιταλισμού που προκάλεσαν την κρίση αυτού του τύπου του καπιταλισμού (δηλαδή, η ανεπαρκής ρύθμιση των χρηματοπιστωτικών αγορών, η αύξηση της ανισότητας στην κατανομή του εισοδήματος και οι ανισορροπίες στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών σε παγκόσμιο και ευρωπαϊκό επίπεδο). Από την άλλη πλευρά, η Ευρωπαϊκή Ένωση και η ευρωζώνη θα πρέπει να ξεπεράσουν τις συγκεκριμένες θεσμικές ατέλειες και τις αποτυχίες της οικονομικής πολιτικής που μετέτρεψαν τις χρηματοπιστωτικές και οικονομικές κρίσεις σε μια ευρωκρίση.

Σε διάφορα έργα μου έχω προτείνει ένα «Κεϋνσιανό New Deal σε Παγκόσμιο και Ευρωπαϊκό Επίπεδο» για να αντιμετωπιστεί από τη ρίζα της η κρίση του χρηματιστικού καπιταλισμού. Αυτό το πακέτο πολιτικής θα πρέπει να περιλαμβάνει τα εξής:

(α) την εκ νέου ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα προκειμένου να αποφευχθούν μελλοντικές υπερβολές στη λειτουργία του χρηματοοικονομικού τομέα και οικονομικές κρίσεις,

(β) τον αναπροσανατολισμό των μακροοικονομικών πολιτικών με σκοπό την τόνωση και τη σταθεροποίηση της εγχώριας ζήτησης, ιδίως στα ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών των πλεονασματικών χώρων, και

(γ) την ανοικοδόμηση του διεθνούς συντονισμού της μακροοικονομικής πολιτικής και μια νέα παγκόσμια χρηματοοικονομική τάξη προκειμένου να εξισορροπηθούν οι παγκόσμιες και οι περιφερειακές οικονομίες.

Δίχως την εφαρμογή μιας τέτοιας πολιτικής, είναι δύσκολο να δει κανείς πώς θα μπορέσει η ευρωζώνη να αντεπεξέλθει τις προκλήσεις της σημερινής κρίσης και να μην υεθεί το οικοδόμημά της υπό διαδικασία πιθανής κατάρρευσης.